

Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğrencileri
Bitirme Projesi Yarışması
2025

RUMUZ

23420

Açıklama Raporu

TÜRKİYE PLANLAMA OKULLARI BİRLİĞİ

Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğrencileri

Bitirme Projesi Yarışması 2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	1
1.GİRİŞ.....	2
2.AMAÇ, KAPSAM VE HEDEFLER.....	2
2.1. Amaçlar ve Hedefler	2
2.2. Kapsam	2
3.ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ	3
3.1. Kavramsal Derinlik ve Mekânsal Yansıması	3
3.1.1.Kent–Mekân–Zaman, Yer İlişkisi	3
3.1.2. Kent Kimliği	4
3.1.2.1 Cumhuriyet Kenti Kimliği	4
3.1.3. Kamusal Alan	4
3.1.4.Kimya Metaforu ve Atom Teorisi	5
3.1.5. Günlük Yaşam Analizi	6
3.2. Analiz ve Sentez	6
3.2.1. Analiz.....	6
3.2.1.1. Üst Ölçek Analizler.....	6
3.2.1.1.1. Çalışma Alanının Kent İçindeki Konumu	6
3.2.1.1.2. Sorun Analizi	7
3.2.1.1.3.Kentsel Zonlar ve Akış Analizi	8
3.2.1.1.4. Çekim Alanları Analizi.....	10
3.2.1.2. Proje Alanı Analizleri	11
3.2.1.2.1. Arazi Kullanımı (sosyal donatı yoğunluğu)	11
3.2.1.2.2. Yeşil Altyapı.....	12
3.2.1.2.3. Morfolojik Analiz	12
3.2.1.2.5.Ulaşım ve Yol ağı Analizi	13
4.PLANLAMA YAKLAŞIMI	14
5.PLANLAMA KARARLARI	16
5.1. Kent Merkezi Kültür-Sanat Parkı	16
5.2.Gençlik Koridoru	17
5.3.İstasyon Caddesi Ticaret Aksları.....	18
5.4.Farklı Kullanıcı Profillerine Yönelik Konut Alanları	18
5.5.Nüfus Projeksiyonunun Plan Kararlarına Etkisi:	19
6. ZİNCİRLEME REAKSİYON YAKLAŞIMI: SORUN – STRATEJİ – MÜDAHALE	19
7. ÇALIŞMA SÜRECİ VE UYGULANAN METODOLOJİ	20
KAYNAKLAR.....	21

ÖZET

Bu proje; kenti yalnızca yapıların, yolların ve boşlukların bir toplamı olarak değil; sürekli hareket, değişim ve etkileşim içinde yaşayan bir tepkime olarak ele alır. Mekân burada yalnızca fiziksel bir düzlem değil, toplumsal karşılaşmaların, kültürel izlerin ve gündelik hayatın ritminin bir araya geldiği, dinamik bir sistemdir. Bu nedenle planlama süreci boyunca Çanakkale; geçmişten bugüne aktarılan tarihsel belleği, bugün yaşayan mekânsal dokusu ve geleceğe dair taşıdığı potansiyeliyle zaman–mekân–özne üçlüsü üzerinden okunmuş ve yeniden üretilmiştir.

Bu yaklaşımın kavramsal temeli “Kent Kimyası” metaforuna dayanır. Kimya, bileşenlerin sürekli etkileşim hâlinde olduğu bir bilimdir; kentler de aynı şekilde sosyal, kültürel ve mekânsal öğelerin birbirine bağlandığı bir sistemdir. Bu projede zaman (bellek), mekân (fiziksel doku ve akslar) ve deneyim (gündelik yaşamın akışı) birer reaktant olarak ele alınmış; cumhuriyet aydınlarının temsil ettiği fikir enerjisi ve mekânsal katalizörler (meydanlar, forumlar, kütüphaneler, kültür parkı, gençlik merkezi vb.) bu tepkimenin katalizörleri olmuştur. Ortaya çıkan ürün, yalnızca “yer” değil, anlam kazanmış kamusal mekânlardır.

Çanakkale’nin katmanlı kimliği –boğaz coğrafyası, Çanakkale Savaşları’nın belleği, cumhuriyet sonrası modernleşme deneyimleri– bu proje için bir zemin oluşturur. Kentin tarihî merkezinde biriken bu katmanlar, yeni bir kentsel hikâyeye dönüştürülür: İstasyon Caddesi boyunca kurgulanan meydanlar zinciri, bireysellikten toplumsallığa, özgürlükten kültüre ve belleğe uzanan bir toplumsal yolculuğu temsil eder. Bu zincirin her bir halkası, bir kavram ve bir mekânsal deneyim üzerinden tanımlanır. Çalışma süreci, analiz → sentez → tasarım adımlarının bütüncül bir şekilde kurgulandığı sistematik bir yöntem izler. Analiz aşamasında kentin morfolojik yapısı, ulaşım aksları, yeşil-mavi omurgası, sosyal donatıları ve kentsel boşlukları incelenmiş; sorun ve fırsatlar haritalanmıştır. Bu analizlerden elde edilen veriler sentez aşamasında üst üste çakıştırılarak etkileşim omurgası, yeşil omurga ve meydanlar zinciri gibi stratejik yaklaşımlar geliştirilmiştir. Tasarım aşamasında bu stratejiler 1/1000 ölçekli kentsel tasarım planına aktarılmış, konut tipolojileri, kamusal odaklar, ulaşım kararları ve açık alan sistemleri bir arada düşünülerek sosyal, ekolojik ve mekânsal bütünlük sağlayan bir plan ortaya konmuştur.

Bu yaklaşım kent planlamanın yalnızca mekânı değil, bir toplumu ve yaşamı tasarlamak olduğu gerçeğini hatırlatır. Çanakkale’nin mekânsal örgüsünü yeniden kurarken kentin gündelik ritmini, toplumsal ilişkilerini ve gelecekteki kimliğini de yeniden kurgular. Bu proje, geçmişin izlerini koruyarak geleceğe uzanan; mekânı, zamanı ve insanı bir araya getiren yaşayan bir kentsel bileşik oluşturur.

1.GİRİŞ

Günümüzde dünyada ve Türkiye’de hızla artan kentleşme, beraberinde hızlı ve çoğu zaman niteliksiz yapılaşmayı getirmektedir. Kentler, birbirinin tekrarı olan beton kütleler, aynı tip konut blokları, düzensiz sokaklar ve plansız gelişmiş gecekondu alanları ile kimliksizleşmekte, özgün karakterlerini ve belleğini kaybetmektedir. Bugün herhangi bir kentte karşılaştığımız bir sokak dokusu, başka bir kentte gördüğümüz bir sokaktan ayırt edilemez hâle gelmiştir. Bu durum, kentlerin tek tipleşmesine, geçmiş değerlerinden ve özgün hikâyelerinden kopmasına yol açmaktadır.

Çanakkale özelinde de benzer bir süreç gözlemlenmektedir. Kent, bir yandan tarihî birikimi ve kültürel katmanlarıyla güçlü bir belleğe sahipken diğer yandan hızlı büyüme, altyapı baskısı ve mekânsal kopukluklar nedeniyle bu belleği kent yaşamına aktarmakta zorlanmaktadır. Sarıçay’ın iki yakası arasındaki erişim sorunları, askeri alan ve havalimanı gibi büyük ölçekli bariyerler, tarım alanlarının yapılaşma baskısı altında kalması ve tarihî merkezin ticari yoğunluk nedeniyle tehdit altında olması, Çanakkale’nin mekânsal bütünlüğünü zayıflatmaktadır.

Dolayısıyla Çanakkale’nin özgün kentsel kimliğini koruyarak belleğini yeniden görünür kılmak; kentin farklı bölgeleri arasında süreklilik, erişilebilirlik ve kamusalılık sağlayarak toplumsal ilişkilerini, gündelik yaşam ritmini ve kolektif hafızasını şekillendirecek bir planlama yaklaşımı geliştirmek hedeflenmektedir.

2.AMAÇ, KAPSAM VE HEDEFLER

2.1. Amaçlar ve Hedefler

Çanakkale kent merkezinde kamusal alan deneyimini güçlendirmek, yaya erişimini artırmak ve tarihsel belleği mekânsal kurguyla görünür kılmak amaçlanmıştır. 1/1000 ölçekli plan kapsamında, yalnızca kentin makro düzeydeki parçalı yapısını bütünleştirmek değil; kullanıcıların günlük yaşamda karşılaşacağı meydanlar, akslar ve odak alanları üzerinden sosyal etkileşimi artıran, yaşayan bir kent senaryosu üretmek hedeflenmiştir.

Bu bağlamda proje, İstasyon Caddesi boyunca kurgulanan meydanlar zinciri, yeşil ve mavi omurga ile bütünleşmiş yaya ağı, kullanıcı profillerine göre çeşitlendirilmiş konut tipolojileri ve kültürel–sosyal katalizör alanlar aracılığıyla kent merkezinde daha bütüncül ve deneyim odaklı bir mekânsal kurgu ortaya koymayı amaçlar.

2.2. Kapsam

Bu proje, kent kimliği, süreklilik ve kamusalılık kavramlarını temel alan bir yaklaşımla geliştirilmiştir. Çalışma, öncelikle literatür taraması ile başlamış; kimlik, bellek, mekân, yer ve reaksiyon kavramları kuramsal çerçevede ele alınmıştır. Daha sonra üst ölçeklerden başlayarak Çanakkale ili ve Merkez ilçesi için hem mekânsal plan kararları hem de yerel dinamikleri göz önünde bulundurularak analizler yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda kavramsal çerçeveye en uygun alan olan Cevat Paşa Mahallesi ve İsmet Paşa Mahallesi’ni içeren çalışma alanı seçilerek bu alan için planlama yaklaşımı ve tasarım kararları geliştirilmiştir.

3.ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Çok katmanlı ve deneyim odaklı bir planlama süreci izlenmiştir. Öncelikle literatür taraması yapılarak kentsel kimlik, bellek, ritim analizi, mekân–zaman ilişkisi ve cumhuriyet kenti kavramları üzerine kapsamlı bir kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. Kuramsal çerçevenin ardından 1/5000 ve 1/1000 ölçekli mekânsal analizler gerçekleştirilmiştir. Çalışma alanında yapılan saha gözlemleri ile günün farklı saatlerinde kullanıcıların hareket kalıpları, duraklama noktaları, sosyal etkileşim alanları ve yaya–araç yoğunlukları incelenmiş, gündelik yaşamın ritimleri haritalanmıştır. Böylece planlama kararlarının yalnızca soyut veriler değil, gerçek kullanıcı deneyimleri üzerine kurulması sağlanmıştır. Bu aşamalar sonucunda incelen yapıların kimya metaforu çerçevesinde kullanılması uygun bulunmuştur.

3.1. Kavramsal Derinlik ve Mekânsal Yansıması

3.1.1. Kent–Mekân–Zaman, Yer İlişkisi

Mekân kavramı, farklı düşünürler tarafından çeşitli biçimlerde tanımlanmış ve çoğunlukla varlığın anlam kazandığı sınırlı bir boşluk olarak ele alınmıştır (Sevim & Berkmen, 2021). Platon, *khora* kavramıyla mekânı, formların birbirini sınırladığı ve varlıkların bu boşlukta yer bulduğu bir alan olarak tanımlarken (Platon, 1849), Aristoteles mekânı varlığın “nerede” oluşunu belirleyen bağlamla ilişkilendirir (Peters, 1967). Descartes bu anlayışı genişleterek mekânı yalnızca somut bir alan değil, sınırsız bir soyut düzlem olarak görür (Casey, 1997). Kant ise mekânı, deneyimle öğrenilen bir bilgi değil, zihinde “a priori” olarak var olan ve zamanla birlikte algımızı mümkün kılan bir sezgi biçimi olarak yorumlar (Kant, 2003).

Norberg-Schulz (1963); mekânı fiziksel, algısal ve varoluşsal boyutlarıyla bir bütün olarak değerlendirir ancak bu katmanların birleşmesiyle “yer”in oluşabileceğini savunur. Yer, yalnızca bir konum değil, bireylerin aidiyet geliştirdiği, hatıralarını ve duygularını bağladığı bir anlam düzlemidir (Creswell, 2004). Heidegger’e göre yer, varlığın mekâna aidiyet hissettiği noktada ortaya çıkar ve böylece mekân salt fiziksel bir boşluk olmaktan çıkarak “yer”e dönüşür (Sharr, 2013). Rapoport (1990), yerin deneyimlerin ve sosyal anlamların katmanlaşmasıyla oluştuğunu, hem fiziksel hem de kültürel bir üretim olduğunu vurgular.

Mekânın anlamı zamanla doğrudan ilişkilidir; zaman, mekânın sürekli yeniden üretilmesini sağlar. Lefebvre (2004), zaman–mekân–hareket ilişkisini kent yaşamının temelini oluşturan ritimler olarak ele alır ve bu ritimlerin bozulmasının mekânsal kopukluk ve toplumsal yabancılaşma doğurduğunu ileri sürer. Yerin ruhunu korumak, kentsel kimliğin sürekliliği için temel koşuldur.

Dolayısıyla kent–mekân–zaman–yer ilişkisi; yalnızca fiziksel düzenlemeleri değil, bireylerin algı, deneyim ve toplumsal belleğini de kapsayan çok boyutlu bir süreçtir. Kent planlamasında bu dört kavramın birlikte ele almak, mekânsal sürekliliğin yanı sıra toplumsal sürekliliği de gözeten, yaşatan ve dönüştürücü kentsel kurgular geliştirmeyi mümkün kılar.

3.1.2. Kent Kimliği

Türk Dil Kurumu'na göre kimlik; bireyin toplumsal bir varlık olarak kim olduğunu gösteren belirti ve niteliklerin bütünü, kişiyi tanıtan belge ya da kart veya herhangi bir nesnenin ayırt edilmesine yarayan unsurların tümüdür. Çok yönlü bir çalışma alanı olan kimlik kavramı, bir yer bağlamında ele alındığında, o mekânı diğerlerinden ayıran karakteristik özellikler ve üstünlükler bütünü şeklinde tanımlanmaktadır (Pazhuhan ve ark., 2015). Kent kimliği ise, kenti doğrudan veya dolaylı olarak kullanan bireylerin algılarında şekillenen bir kavramdır (Zhou ve ark., 2014). Bu bağlamda kimlik, hem kent ruhunu hem de toplumun kente yönelik algısını kapsayan dinamik bir yapı sergilemektedir (Tavakoli, 2010). Kentsel kimlik, kimi zaman belirli bir obje, anıtsal bir yapı ya da karakteristik bir unsurla ifade edilmektedir.

Lynch (2015), kentsel imge öğelerini; bölgeler (districts), yollar (paths), düğüm noktaları (nodes), kenarlar (edges) ve nirengi noktaları (landmarks) şeklinde sınıflandırmakta ve kentsel dokunun karmaşık yapısının analiz edilebilmesi için bu unsurlar aracılığıyla görselleştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Kent imgesi kuramına göre, kentsel çevre bu beş temel bileşen üzerinden yapılandırılarak algılanır ve anlaşılır hale getirilir. Kent dokusunun karmaşık bir yapı olduğunu ve üzerinde çalışma yapılabilmesi için kentin görselleştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bir kentte yaşayanların hafızasında yer alan benzersiz imajlardan oluşan konsept, o kentin kimliğine yansımaktadır (Rıza ve ark., 2012). Bu nedenle kent kimliği o kent için tekrar üretilemeyen ancak sürekliliği sağlanabilen özel bir olgudur. Kentsel kimlik, toplumların yaşam biçimlerinin ve çevreyle etkileşim düzenlerinin fiziksel mekâna yansımalarını göstergesidir. Bir kentin sahip olduğu mimari ya da işlevsel donanımlar ne kadar etkileyici olursa olsun, kent kimliğinin en temel belirleyicilerinden biri, bireylerin kente yönelik algılarıdır. (Taşçı, 2012) Her kentin kendine has bir tarzı, dokusu, fiziksel yapısı ve sosyal örgütlenmesi bulunur. Bu kapsamda kentin "ne" olduğu kadar, "nasıl" algılandığı o kentin kimliği açısından son derece önemlidir.

3.1.2.1 Cumhuriyet Kenti Kimliği

Cumhuriyetin kuruluşu ile Türkiye'de kent, yalnızca fiziksel bir yaşam alanı değil; aynı zamanda modernitenin, aydınlanmanın ve yurttaşlık bilincinin taşıyıcısı olarak yeniden kurgulanan bir mekân haline gelmiştir. Cumhuriyet ideolojisinin temel hedefi olan çağdaşlaşma, bireyin özgürleşmesi ve kamusal alanda temsil edilmesi gerekliliği, kentlerin planlama ve organizasyon biçimlerine doğrudan yansımıştır (Sey, 1998).

3.1.3. Kamusalılık ve Kamusal Alan

Kamusalılık, kent yaşamının yaşanabilirlik ve canlılık ölçütlerinin merkezindedir ; kamusal alanlar, insanların ortak eylem, ifade ve karşılaşma pratiklerinin mekanıdır (Arendt, 1958; Habermas, 1991; Sennett, 2002). Bu alanlar yalnızca fiziksel boşluklar değil, aynı zamanda söylem ve eylemin kesiştiği toplumsal uzamlardır. Güncel literatür, kamusal alanın anlamının tarihsel süreçte dönüşerek demokratik ifade, kolektif bellek ve gündelik etkileşim işlevlerini birlikte taşıyan çoğul bir yapıya evrildiğini göstermektedir (Uysal Bilge, 2025).

Kamusalılığı açıklayan temel çerçevelerden biri, erişim-etki-ilgi boyutlarının bütünüyle değerlendirilmesidir (Benn & Gaus, 1983; Madanipour, 2003). Bu yaklaşım, "kamusal olanı" yalnızca mülkiyet üzerinden

tanımlamanın yetersizliğine işaret eder; çünkü kamusalılık, kimin erişebildiği, hangi pratiklere imkân tanındığı ve kimin sesinin duyulduğu sorularıyla gerçek anlamını kazanır (Carmona, 2010; Varna & Tiesdell, 2010).

Başarılı bir kamusal alan, mülkiyet rejiminden bağımsız olarak ölçülebilir nitelikler üzerinden değerlendirildiğinde daha sağlıklı anlaşılır. Literatür, bu nitelikleri üç grupta toplamayı önermektedir: (I) Fiziksel: erişilebilirlik, geçirgenlik, insan ölçeği, iklimlenme/konfor, okunabilirlik (Lynch, 1960; Whyte, 1980; Carmona, 2015); (II) Sosyal: faaliyet çeşitliliği, kapsayıcılık, güvenlik, demokratik ifade ve kalma/oyalanma imkânları (Gehl, 2011; Worpole & Knox, 2008; Carr et al., 1992); (III) İnsan-toplum-çevre ilişkileri: güvenli yaya ortamı, farklı gruplar arası etkileşimi destekleyen düzenleme ve yönetim (Appleyard, 1981; Németh & Stephen, 2011; Uysal, 2023).

Sonuç olarak kamusalılık, erişim + faaliyet + yönetim bileşenlerinin dengesiyle üretilir. Çanakkale’de önerilen meydanlar zinciri, mavi-yeşil ağ ve yaya omurgası, bu dengeyi mekânsal olarak kurmayı; kamusal hayatın ritmini kentin farklı parçalarına yaymayı; kolektif belleği görünür kılmayı hedefler. Böylece kamusal alan, yalnızca geçiş yüzeyi değil, ifade-karşılaşma-aidiyet üretmeye devam eden yaşayan bir kentsel altyapıya dönüşür (Lefebvre, 1991; Gehl, 2011; Uysal Bilge, 2025).

3.1.4. Kimya Metaforu ve Atom Teorisi

Modern atom teorisinin temelleri 19. yüzyılda John Dalton’un çalışmaları ile atılmıştır. Dalton (1808), elementlerin atomlardan oluştuğunu, her elementin atomlarının aynı kütleye sahip olduğunu ve kimyasal tepkimelerin atomların yeniden düzenlenmesi ile gerçekleştiğini ileri sürmüştür. Bu yaklaşım, kenti oluşturan parçaların (mahalleler, bölgeler, işlevler) belirli düzenlerde yeniden birleşerek yeni mekânsal bileşikler oluşturabileceği fikrine paralellik taşır.

19. yüzyılda **Dmitri Mendeleyev**, elementleri periyodik tablo ile sistematik hale getirerek, düzenli bir “dizilim” fikrini bilimsel olarak ortaya koymuştur. Bu yaklaşım kentte de benzer şekilde işlemler, akslar ve bölgeler arasında düzen ve tekrar eden ritimler oluşturarak okunabilir bir bütün yaratma çabasını çağırıştırır. Yirminci yüzyılda atom teorisi, **Niels Bohr**’un enerji seviyeleri ve elektron yörüngeleri modeli, ardından **Erwin Schrödinger**’in dalga mekaniği ve **Werner Heisenberg**’in Belirsizlik İlkesi ile yeni bir boyut kazanmıştır. Heisenberg (1927), bir parçacığın konumu ve momentumunun aynı anda kesin olarak bilinmeyeceğini; gözlem sürecinin bizzat sistemi etkileyerek sonuçları değiştirdiğini ileri sürmüştür. Bu yaklaşım, kentsel tasarımda birebir karşılık bulur: Planlama süreci yalnızca pasif bir gözlem değil, kentin ritimlerine müdahale eden, onların yönünü değiştiren aktif bir eylemdir. Bir başka deyişle, **kenti gözlemlemek onu değiştirmektir**. Bu ilke, öngörülemez insan hareketleri ve gündelik ritimlerin plan kararları üzerindeki belirleyici etkisini teorik olarak destekler.

Kimyasal tepkimeler ve **reaktantlar**, kentin sürekli dönüşümünü anlamak için güçlü bir metafor sunar. Reaktantlar, bir kimyasal reaksiyona katılan maddedir. **Antoine Lavoisier**’in ortaya koyduğu kütlenin korunumu yasasına göre tepkimeler sırasında madde kaybolmaz, yalnızca biçim değiştirir (Lavoisier, 1789). Bu da kentsel planlamada mekânsal potansiyelin yok olmadığını, yalnızca yeni fonksiyonlarla, yeni kullanıcılarla ve yeni etkileşimlerle yeniden biçimlendiğini anlatır. **Reaktantlar**, kente giren aktörler (kullanıcılar, yatırımcılar, politik kararlar), **katalizörler** ise süreci hızlandıran kamusal müdahaleler (yeni meydan, ulaşım aksı, kültürel tesis) olarak

düşünülebilir. **Ürün** ise yeni kentsel bileşiklerdir: Daha bütünleşmiş kamusal alanlar, artan yaya hareketliliği, güçlenen toplumsal dayanışma.

3.1.5. *Günlük Yaşam Analizi*

Bu çalışmanın kapsamında, günlük yaşamın mekânsal örüntüler üzerindeki etkisini incelemek için psikocoğrafya yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, bireylerin kentsel mekânlarla olan ilişkilerini ve günlük rutinlerindeki rollerini anlamak için nitel bir analiz sunmaktadır. Gözlemler ve analizler, sakinlerin büyük parklar ve yeşil alanlarda zaman geçirme eğiliminin güçlü olduğunu ortaya koymuştur. Bu alanlar, sosyal etkileşim ve dinlenme noktaları olarak öne çıkmakta ve şehrin günlük yaşamında önemli bir rol oynamaktadır. Parkların özellikle hafta sonları ve akşam saatlerinde yoğun olarak kullanıldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, şehir sakinlerinin denizle güçlü bir bağı olduğu da tespit edilmiştir. Çanakkale'nin coğrafi yapısı ve denize yakınlığı, şehrin günlük yaşamında önemli bir cazibe noktası oluşturmaktadır. İnsanlar deniz kenarında yürüyüş yapmayı, sahil boyunca vakit geçirmeyi ve dinlenmeyi tercih etmektedir. Bu eğilim, hem sosyal etkileşim alanlarının belirlenmesinde hem de kentsel tasarım kararlarında kıyı alanlarının önemini vurgulamaktadır. Buna ek olarak, tarımsal üretim alışkanlıkları, özellikle kentsel çevredeki topluluklarda günlük yaşamın bir parçası olarak görülmektedir. “Ne olursa olsun hasat için bahçeye gitmek” gibi güçlü bir davranış kalıbı, bireylerin doğal çevreye bağlılığını ve bu alanlarla etkileşim kurma ihtiyacını ortaya koymaktadır. Bu, tarım alanlarının korunması ve bu alanlarla ilişkili sosyal ve ekonomik yapının sürdürülebilirliği için kritik öneme sahiptir.

Sonuç olarak, günlük yaşamın analizi, kentsel sakinlerin büyük parklar, kıyı bölgeleri ve tarımsal faaliyetler gibi belirli alanlarla güçlü bağları olduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda, mekânsal düzenlemelerde günlük yaşamın dikkate alınması, kentsel sakinlerin ihtiyaç ve beklentilerine yanıt veren daha bütüncül bir kentsel planlama yaklaşımının geliştirilmesi için temel bir veri seti sağlar.

3.2. Analiz ve Sentez

3.2.1. *Analiz*

Çalışmanın analiz aşamasında, 1/5000 ve 1/1000 ölçekli mekânsal analizler, literatür taramaları ve saha gözlemleri bir arada değerlendirilmiştir.

3.2.1.1. *Üst Ölçek Analizler*

3.2.1.1.1. *Çalışma Alanının Kent İçindeki Konumu*

Çanakkale, binlerce yıllık geçmişiyle Troya'dan Osmanlıya ve cumhuriyete uzanan çok katmanlı bir tarihe sahiptir. 1915 Çanakkale Savaşları, kentin yalnızca Türkiye'nin değil, dünya tarihinin de mihenk taşlarından biri olmasını sağlamış; kenti bağımsızlık mücadelesinin simgelerinden biri hâline getirmiştir. Bu çok katmanlı tarih, kente güçlü bir kolektif hafıza ve kültürel derinlik kazandırmaktadır.

Şekil 1 Planlama alanının Türkiye'deki konumu. (www.lafsozluk.com)

Kent, Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlayan stratejik bir geçiş noktasıdır. Boğaz üzerindeki konumu sayesinde Doğu–Batı ve Kuzey–Güney transit koridorlarında yer almakta, deniz taşımacılığı ve lojistikte önemli avantajlar sunmaktadır. Yakın çevrede bulunan Balıkesir–Bandırma demiryolu hattı, karayolu ve denizyolu ağları ile bütünleşerek erişim çeşitliliğini artırmakta, Çanakkale'nin Türkiye ölçeğinde ulaşım sistemindeki stratejik önemini pekiştirmektedir. Kuzeyde Bursa ve İzmir yönünden gelen D200–D550 karayolları ile doğuda Balıkesir yönüne giden D210 karayolunun kesişiminde yer alan kent, bu konumuyla önemli bir transit odak işlevi üstlenmektedir. Ancak yapılan mekânsal analizler, Çanakkale kent merkezi ile Gelibolu Yarımadası arasındaki ilişkinin sınırlı kaldığını, iki yaka arasında mekânsal ve deneyimsel bir bütünlük kurulamadığını göstermektedir. Bu durum, kentin tarihsel belleğinin kopuk algılanmasına yol açmakta ve kentte “bellek mekânı” ihtiyacını ortaya koymaktadır.

3.2.1.1.2. Sorun Analizi

Çanakkale kent merkezinde yapılan mekânsal analizler, kentin hem Sarıçay hattı hem de birinci derece ulaşım aksları tarafından ikiye bölündüğünü ortaya koymaktadır. Bu durum, özellikle kuzey–güney yönlü yaya erişimini zorlaştırmakta ve kentin sosyal bütünlüğünü zayıflatmaktadır. Sarıçay ve kıyı hattına erişim; bazı bölgelerde kısıtlı kalmakta, kamu kurumlarının yoğunlaştığı alanlarda ise tamamen engellenmektedir. Bu durum, kentin suyla kurması gereken mekânsal ilişkiyi kesintiye uğratmakta ve söz konusu alanların büyük bir kısmının âtil kalmasına neden olmaktadır.

Eğim koşulları da mekânsal kopukluğu güçlendiren bir diğer unsurdur. Özellikle Esenler Mahallesi, topografik eşikler nedeniyle kent merkezinden fiziksel olarak ayrılmış, yaya erişimi kısıtlanmıştır. Sarıçay, potansiyel olarak iki yakayı birleştirecek bir mekânsal omurga oluşturabilecekken, günümüzde kentte ayırıcı bir bariyer işlevi görmektedir. Bu durum, hem kuzey–güney hem de doğu–batı akslarında parçalanmış bir kentsel yapı ortaya çıkarmaktadır.

Kentin tarım alanları, kentsel yayılma baskısı altındadır ve bu durum sürdürülebilir arazi kullanımı açısından risk oluşturmaktadır. Ayrıca, havalimanı ve askeri bölge gibi kullanımlar, kentsel gelişim alanlarını sınırlandırmakta ve bütünleşik mekânsal gelişimi engellemektedir. Tarihi kent merkezi, artan CBD (Merkezi İş Alanı) kullanımları nedeniyle kimliğini kaybetme riski ile karşı karşıyadır. Yoğunlaşan ticari baskı, tarihi dokunun özgün karakterini zedeleme potansiyeline sahiptir.

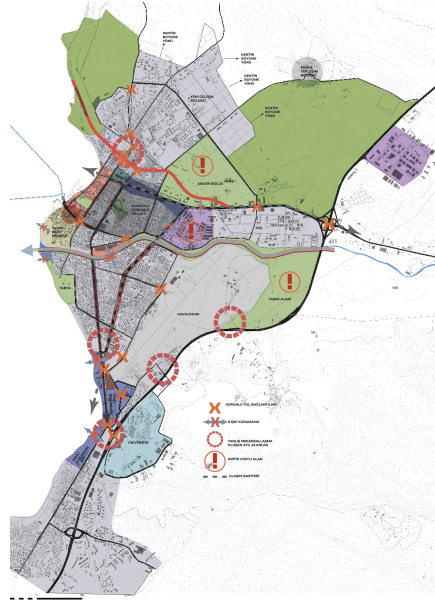

Figure 1 Sorun Analizi

Son olarak, belleği güçlendirme potansiyeline sahip olan stadyum çevresi ve benzeri odak noktaları yeterince etkin kullanılmamaktadır. Bu alanlar, kamusal hafıza mekânları olarak değerlendirilebilecekken mevcut durumda düşük yoğunluklu işlevlerle sınırlı kalmaktadır.

3.2.1.1.3. Kentsel Zonlar ve Akış Analizi

Kentte farklı işlevlerin bir araya gelişi, tıpkı atomların bir kimyasal reaksiyona girerek yeni bileşikler oluşturması gibi, birbirini etkileyen bir etkileşim ağı yaratır. Bazı kullanım kombinasyonları, kentsel canlılığı artırıcı bir etki gösterir (örneğin yeşil alan–konut birlikteliği); bazı kombinasyonlar ise mekânsal ve sosyal gerilimlere yol açar (örneğin sanayi–yeşil alan çakışmaları). Bu nedenle planlama sürecinde “reaksiyon dengesi” gözetilir, mekânsal sınırlar tanımlanır ve olası çatışma alanları minimize edilmeye çalışılır.

Çanakkale kent merkezinde yapılan analizler, kentsel fonksiyonların büyük ölçüde heterojen bir dağılım gösterdiğini ancak bazı bölgelerde bu çeşitliliğin kontrolsüz bir şekilde yığıldığını ortaya koymaktadır. Örneğin, askeri bölgeler, havalimanı ve diğer büyük ölçekli kullanımlar kentsel dokuda “boş orbitaller” gibi çalışarak kentin enerjisini dağıtmakta ve mekânsal bütünlüğü zayıflatmaktadır.

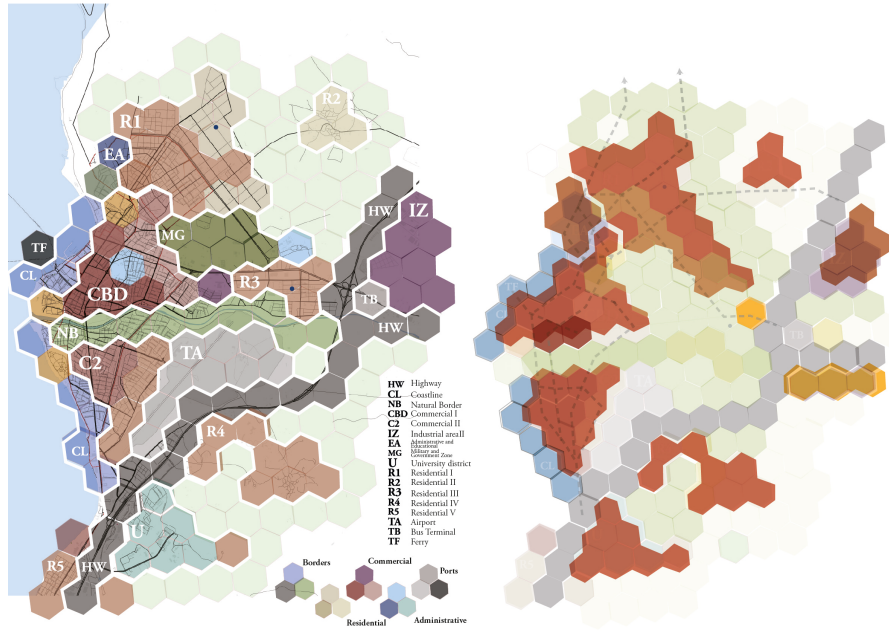

Figure 2 Ritim Akış ve Zone Analizi

Bu durumun giderilmesi için planlama sürecinde, kentin heterojen yapısı içinde kontrollü bir homojenlik oluşturacak stratejiler geliştirilmiştir.

3.2.1.1.4. Çekim Alanları Analizi

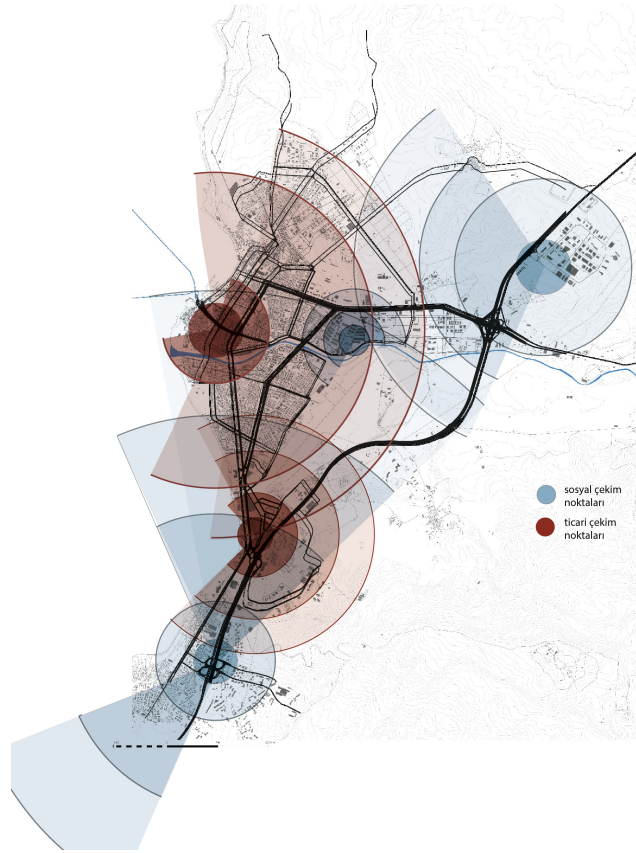

Figure 3 Çekim Alanları Analizi

Kentteki ana işlevlerin (konut, ticaret, sanayi ve yeşil alan) mekânsal dağılımı incelendiğinde, bazı bölgelerde yoğunlaşma ve baskı olduğu; bazı alanlarda ise kamusal odak eksikliği nedeniyle sosyal yaşamın zayıfladığı görülmektedir. Özellikle kent merkezindeki ticaret aksı, kentin büyük kısmını çeken bir odak oluştururken bazı mahallelerde sosyal donatı eksikliği ve boşluklar gözlemlenmiştir.

Bu analiz, yeni sosyal odakların ve dengeli ticari alanların oluşturulmasının önemini vurgular. Çekim alanlarının daha dengeli yayılımı; kentsel etkileşimi artıracak, farklı mahalleler arasında eşit erişim sağlayacak ve mekânsal bütünlüğü güçlendirecektir.

3.2.1.2. Proje Alanı Analizleri

3.2.1.2.1. Arazi Kullanımı (sosyal donatı yoğunluğu)

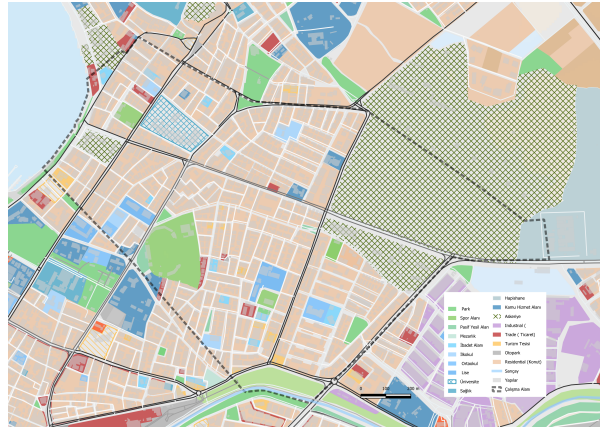

Figure 4 Arazi Kullanım Analizi

Arazi kullanımı analizi, proje alanında mekânsal dağılımın dengesiz olduğunu ortaya koymaktadır. Alan büyük ölçüde konut dokusu tarafından kaplanmış, ancak sosyal donatılar ve kamusal hizmet alanları bu yoğunluğu destekleyecek ölçekte ve erişilebilirlikte değildir. Eğitim ve sağlık tesisleri belli noktalarda kümelenmiş, bu da bazı mahallelerin hizmetlere erişimini zorlaştırmaktadır. Mahalle içlerinde yetersiz park ve oyun alanı bulunması günlük kullanım düzeyinde açık alan erişimini sınırlamaktadır. Sarıçay'ın bir ekolojik omurga olarak potansiyeli değerlendirilememiş, aksine kıyı hattı bazı bölgelerde atıl kalmış ve kentsel bütünlükten kopmuştur. Ticaret alanları ağırlıklı olarak Demircioğlu Caddesi, Atatürk Caddesi, Troya Caddesi çevresinde toplanmıştır. Bu durum, bazı akslarda aşırı yoğunluk ve baskı oluştururken, diğer bölgelerde kamusal hayatın zayıflamasına neden olmaktadır. Çeper bölgelerde özellikle sanayi ve lojistik kullanımlar, konut dokusu ile doğrudan temas ederek mekânsal çatışma yaratmakta; bu da yaşam kalitesini olumsuz etkilemektedir.

Genel olarak mevcut arazi kullanımı, kentsel omurgayı desteklemekten uzak, parçalı ve düzensiz bir yapı sergilemektedir. Kamusal alanların yetersizliği, yeşil alan erişimindeki eşitsizlikler ve ticaret odaklarının dengesiz dağılımı, alanın sosyal ve mekânsal bütünlüğünü zayıflatmaktadır. Bu durum, planlama sürecinde yeni kamusal odakların oluşturulmasını, yeşil altyapının mahalle ölçeğinde yaygınlaştırılmasını ve ticaret alanlarının dengeli şekilde dağıtılmasını gerekli kılmaktadır.

3.2.1.2. 2.Yeşil Altyapı

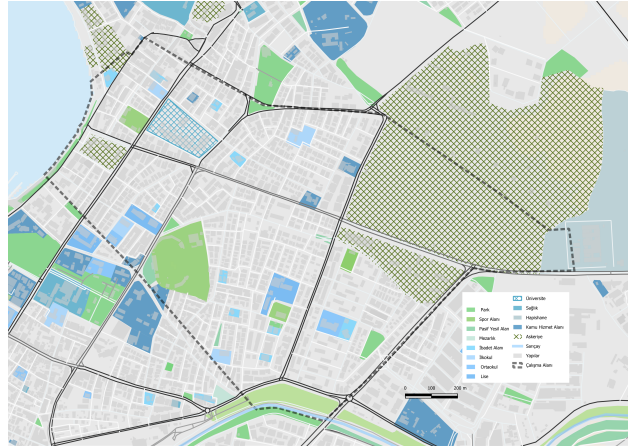

Figure 5 Mavi-Yeşil Altyapı Analizi

Alanda çok sayıda sosyal tesis bulunmasına rağmen, bu tesislerin mekânsal dağılımı süreklilik göstermemektedir. Yeşil sistem ve kamusal alanlar, kesintisiz bir omurga oluşturmak yerine, parçalı ve noktasal bir biçimde konumlanmış durumdadır. Bu durum, yaya hareketliliğini ve sosyal etkileşimi kısıtlayarak alanın potansiyelini tam olarak ortaya koymasına engel olmaktadır. Özellikle yaya hareketliliğinin yoğun olduğu ana akslar üzerinde, durma noktaları ve yarı kamusal alanların eksikliği dikkat çekmektedir. Bu eksiklik, kullanıcıların mekânı yalnızca bir geçiş hattı olarak algılamasına neden olmakta ve kamusal deneyimi zayıflatmaktadır.

3.2.1.2.3. Morfolojik Analiz

Figure 6 Morfolojik Analiz

Çalışma alanında tipolojik çeşitlilik yüksektir. Alanda müstakil konutlar baskın durumdayken, sıra evler ve blok tipi konutlar da mevcuttur. Ancak bu çeşitlilik, alanın bütüncül mekânsal karakterini desteklemek yerine parçalı bir dokuya işaret etmektedir. Özellikle bazı bölgelerde yapı nizamı ve yoğunluğu, mevcut altyapı kapasitesini zorlamakta ve afet risklerini artırmaktadır. Bölge, fay hattına yakınlığı ve yüksek yeraltı su seviyesi nedeniyle

jeolojik açıdan kırılgan bir yapıya sahiptir. Yağışlı dönemlerde stadyum çevresinde gözlenen su birikintileri ve toprak sıvılaşması riski, kentsel dayanıklılığı düşürmektedir. Bu durum, afet sonrası toparlanma süreçlerini zorlaştırabileceği gibi, ekonomik açıdan da yeniden geliştirme maliyetlerini yükseltmektedir. Alanda 1999 öncesi inşa edilmiş yapıların oranı görece yüksektir. Bu yapıların deprem yönetmeliklerine uygunluğu şüpheli olduğundan, öncelikli olarak bu yapı stokunun tespit edilmesi ve kentsel dönüşüm sürecine dâhil edilmesi gerekmektedir. Böylece hem fiziksel güvenlik sağlanacak hem de yeni yapı tipolojileri ile bölgenin mekânsal niteliği yükseltilecektir.

3.2.1.2.5. Ulaşım ve Yol ağı Analizi

Figure 7 Yol Ağı Analizi

Proje alanındaki ulaşım sistemi, kuzey–güney ekseninde üç ana hat ve doğu–batı ekseninde tek bir omurga üzerinden kurgulanmaktadır. Doğü–batı eksenı üzerinde Piri Reis Caddesi ile başlayıp feribot terminaline kadar devam eden ana yol, kentsel dolaşımın en önemli bileşenini oluşturur. Bu hat, kentteki yaya ve araç akışlarını yönlendiren bir “omurga” niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte, mevcut ağı bazı zayıf noktaları mevcuttur. Kuzey–güney aksları, özellikle Sarıçay boyunca kesintiye uğramakta, yaya öncelikli geçişler yeterli düzeyde sağlanamamaktadır. Bu durum, kentin sosyal ve işlevsel bütünlüğünü zayıflatmaktadır. Ayrıca, Piri Reis Caddesi’nin yüksek trafik yükü ve feribot terminaline yönelen araç hareketleri, yaya güvenliği açısından risk oluşturmaktadır. Bu ağın potansiyeli, toplu taşıma sistemleri ile entegrasyonun güçlendirilmesi durumunda ortaya çıkmaktadır.

3.2.2. Sentez

Çalışma alanında yürütülen kapsamlı mekânsal analizler sonucunda; mevcut morfolojik yapı, ulaşım aksları, yaya erişilebilirliği, yeşil alan sürekliliği ve sosyal donatıların dağılımı bütüncül bir çerçevede değerlendirilmiştir. Bu analizler, alanın güçlü ve zayıf yönlerini, fırsat ve tehditlerini ortaya koyarak tasarım sürecinin temel veri tabanını oluşturmuştur. Özellikle tarihî kent merkezi ve kıyı hattının sahip olduğu çekim gücü, Atatürk Caddesi ve Troya Caddesi'nin kentsel omurga niteliği ve Sarıçay'ın ekolojik koridor olarak değerlendirilmesi gerekliliği bu aşamada öncelikli bulgular arasında yer almıştır.

Bu bulgular doğrultusunda geliştirilen tasarım stratejileri, kentin parçalı dokusunu bütünleştirmeyi, yaya öncelikli bir ulaşım sistemi kurgulamayı ve kamusal yaşamı güçlendirecek mekânsal bir kurgu oluşturmayı hedeflemektedir. Tasarım yaklaşımı, eğitim, kültür, spor ve kamusal hizmet odaklarını birbirine bağlayan bir sosyal omurga çerçevesinde şekillendirilmiştir. Planlama alanında oluşturulan dikey ve yatay akslar, yalnızca dolaşımı sağlayan ulaşım hatları değil, aynı zamanda kamusal yaşamı canlandıran sosyal omurgalar olarak tasarlanmıştır. Bu akslar, konut alanları, kamusal donatılar ve yeşil alanlar arasında geçişli, erişilebilir ve yaya öncelikli bağlantılar kurarak kentsel sürekliliği sağlamaktadır. Bu tasarım müdahalesi, kentin yürünebilirliğini artırmayı, gündelik yaşamın ritmini desteklemeyi ve toplumsal etkileşimi güçlendirmeyi hedeflemektedir.

4. PLANLAMA YAKLAŞIMI

Bu proje, kentsel sistemi bir zincirleme reaksiyon olarak ele almakta ve kentin mekânsal, sosyal ve kültürel bileşenlerinin birbirleriyle etkileşimini bir kimyasal tepkime gibi değerlendirmektedir. Reaksiyonun alt bileşenleri; ticaret, kamu, sosyal, kültür, sanat ve eğitim altyapıları olarak tanımlanmış; kentsel omurga ise bu reaksiyonların gerçekleştiği ortam olarak kurgulanmıştır. Amaç, kentin parçalı yapısını dönüştürmek, mekânsal ve toplumsal sürekliliği güçlendirmek ve Çanakkale'nin tarihsel belleğini yeniden üretmektir.

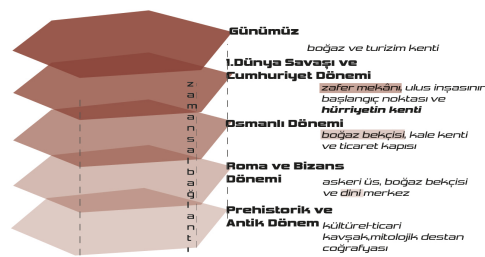

Figure 8 Kent Kimliği Şeması

Analiz sürecinde yalnızca fiziksel kopukluklar değil, aynı zamanda kültürel ve duygusal kopukluklar da tespit edilmiştir. Kentin tarihsel gelişiminde Antik Dönem'den Roma'ya, Osmanlı'dan Birinci Dünya Savaşı ve cumhuriyete uzanan katmanların çoğu kentsel bellekte iz bırakırken, Birinci Dünya Savaşı ve cumhuriyet dönemine ait kimliğin günümüze aktarılmadığı görülmüştür. Bu nedenle planlama yaklaşımı, kentsel belleği kamusal alanlarda yeniden görünür kılmayı ve cumhuriyet dönemiyle kopan zamansal ve kimlikli bağları yeniden kurmayı amaçlamaktadır.

Bu reaksiyonun hızlanması için kentsel katalizörler kullanılmıştır. Kentsel katalizörler, kentin sosyal, ekonomik ve fiziksel yapısında dönüşümü tetikleyen ve hızlandıran mekânsal müdahaleler olarak ele alınmıştır. Projede, cumhuriyet aydınlarının düşünceleri ve temsilleri kentsel katalizör olarak seçilmiş; böylece kamusal mekânlar yalnızca geçiş alanı olmaktan çıkarılmış, toplumsal hafızayı yeniden üreten ve kullanıcıyı aktifleştiren düşünsel platformlara dönüştürülmüştür.

Planlama yaklaşımı, kentin mevcut çekim odaklarını (merkez, kıyı hattı, eğitim ve kamu odakları) dikkate alarak yeni bir çekim üçgeni oluşturmuştur. Deniz, Sarıçay ve yeni planlanan tren garı kompleksi bu üçgenin ana odaklarını oluşturur. Yeni gar yapısı, kentin giriş kapısı işlevi görür; otogar, tren garı ve tramvay ana durağını bir araya getirerek kente gelen tüm kullanıcıları İstasyon Caddesi omurgasına yönlendirir. Böylece kente erişilebilirlik hem kent içi hem de şehirlerarası ölçekte güçlendirilmiştir.

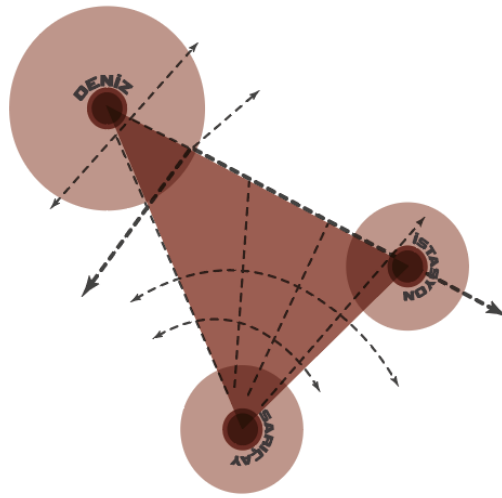
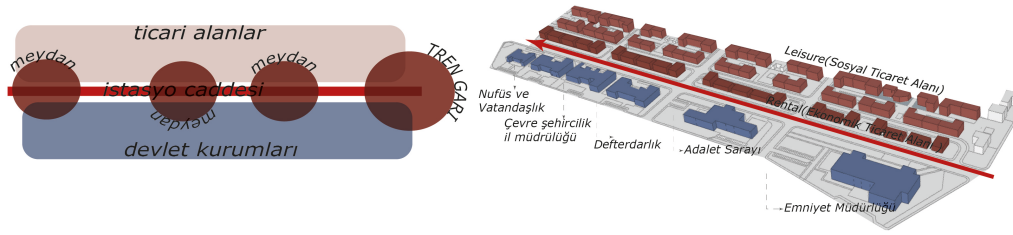

Figure 9 Çekim Alanı Şeması

İstasyon Caddesi, yalnızca bir ulaşım aksı değil, Çanakkale kent merkezinde kamusal hayatı örgütleyen ana omurga olarak kurgulanmıştır. Cumhuriyet dönemi kent planlamasında istasyon caddeleri; tren garı, devlet daireleri, meydanlar ve ticari birimlerin dizildiği kentsel omurgalar olarak tasarlanmıştır. Bu caddeler, kente giriş yapan kişinin ilk karşılaştığı mekânlardır. Çanakkale’de bu niteliğe sahip bir cadde eksikliği, kentin kimliksel sürekliliğinde bir boşluk yaratmaktadır. Bu nedenle, yeni planlanan İstasyon Caddesi, kentin tarihsel belleğini ve cumhuriyet dönemi kimliğini yeniden kuran bir omurga işlevi üstlenmektedir.

Şekil 10 istasyon caddesi şeması

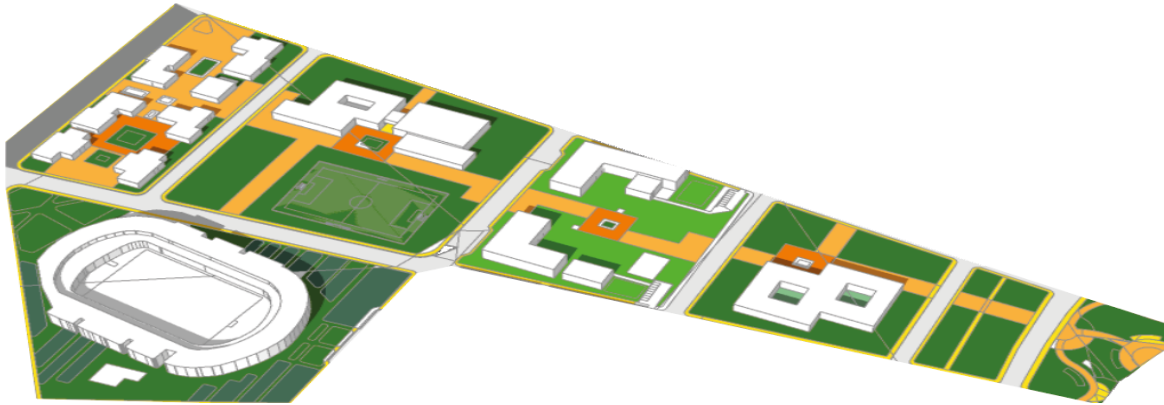
Kentsel omurga, tek bir doğrusal aks yerine çatallaşmış bir ağ şeklinde kurgulanmış, kentteki farklı bölgeler arasında eşitlikçi bir dağılım hedeflenmiştir

5. PLANLAMA KARARLARI

5.1. Kent Merkezi Kültür-Sanat Parkı

Proje kapsamında, Çanakkale kent merkezinde, kültürel işlevlerle desteklenmiş, yeşil alanlarla bütünleşen bir açık kampüs yapısında kent kültür alanı tasarlanmıştır. Planlama yaklaşım; insan ölçeğine duyarlı, geçirgen ve erişilebilir bir mekânsal organizasyon oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, paylaşımlı alan anlayışı benimsenerek taşıt yolu ve yaya kaldırımı arasındaki geleneksel ayrımlar azaltılmış; kullanıcıların kesintisiz ve güvenli biçimde alanı deneyimlemesi hedeflenmiştir (Monderman, 2008). Kültür alanı içerisinde; kütüphane, sanat galerisi, tiyatro, opera binası, sinema salonu, halk eğitim merkezi ve açık etkinlik alanı gibi temel işlevler, kendi iç dinamikleriyle bütünlük oluşturan odaklar olarak tanımlanmıştır. Yapılar en fazla 3–4 kat yüksekliğinde tasarlanmış, yaya dolaşımını önceliklendiren avlu, meydan ve geçirgen zemin çözümleriyle kent kullanıcılarının açık alanlar arasında kesintisiz hareket etmesi sağlanmıştır. Bu tasarım, kamusal alanlarda yaya önceliğini artırarak sosyal etkileşimi ve mekânsal sürekliliği desteklemektedir (Arkiv Mimarlık Portalı, n.d.; Kent, 2009). Bu yapıların konumlanması, cumhuriyetin temel ilkelerinden olan eğitim ve özgür yurttaşlık fikrini mekânda temsil eder biçimde düzenlenmiştir. Peyzaj tasarımı, doğal topografya ile uyumlu, hem dolaşım hem dinlenme olanakları sunan yeşil alanlar, yürüyüş yolları, açık hava etkinlik alanları ve toplanma meydanları ile desteklenmiştir. Bu yaklaşım, farklı yaş ve kullanıcı gruplarının mekânda birlikte var olabileceği kapsayıcı ve demokratik kamusal alanlar yaratmayı hedeflemektedir (İstanbul Planlama Ajansı, n.d.). Yapılar arasındaki boşluklar; çim tepeleri, çiçek bahçeleri ve ağaçlık korularla doldurularak kent içinde bir kültür parkı atmosferi oluşturulmuştur.

5.2.Gençlik Koridoru

Kültür Sanat Parkı'ndan Sarıçay'a uzanan kentsel tasarım alanı içinde tanımlanan Gençlik Meydanı, spor, eğitim ve rekreasyon işlevlerini bir araya getiren çok işlevli bir kamusal merkez olarak planlanmıştır. Bu meydan, şehir içi yaşamı destekleyen dinamik bir odak noktası oluşturarak, kullanıcıların spor, sosyal etkileşim ve doğa deneyimini bir arada yaşamasını hedeflemektedir (Garip & Garip, 2023). 11 Meydanın ilk kesitinde, kafeler, sosyal alanlar ve dinlenme noktaları yer almakta olup, spor alanlarına yakını olan bu bölge spor etkinlikleri öncesi ve sonrası sosyal etkileşimi desteklemektedir. Bu alanlar, kentsel yaşamın sosyalleşme ve temel ihtiyaçlarını karşılayan, yaya odaklı bir buluşma zemini sunmaktadır (Casas Valle & Kompier, 2013). İkinci kesitte, antrenman alanları ve spor tesisleri düzenlenmiştir. Bir futbol sahası, tenis kortları, basketbol ve voleybol sahaları ile squash alanları; spor yapılmasını teşvik eden açık ve erişilebilir bir düzenleme ile konumlandırılmıştır. Spor sahalarının stadyum yapısı ile olan ilişkisi, mekânsal bütünlük ve kentsel canlılığı artırmaktadır (Garip & Garip, 2022). Öğrenciler için planlanan lise bölgesi, öğrencilerin güvenliği ve eğitim ortamının korunması amacıyla ana yaya aksından setlerle ve yoğun ağaçlı bantlarla ayrıştırılmıştır. Okul alanına erişim kontrollü geçişlerle sağlanmış, aynı zamanda kamusal alanla görsel bağlantı sürdürülerek kentsel doku bütünlüşmesi korunmuştur (Design Council, 2004). Meydanın Sarıçay'a bağlandığı son kesimde, doğal peyzajla entegre edilmiş bir rekreasyon alanı ve yürüş yolları yer almakta; bu alan su kenarı aktivitelerini destekleyecek şekilde tasarlanmıştır (Garip & Garip, 2023). Gençlik Meydanı, ana yaya aksı boyunca tasarlanan sürekli bir kamusal hat üzerinde, spor, sosyal etkileşim, eğitim ve doğa deneyimini bütünleştirerek mahalle ile şehir merkezinin sosyal bütünlüğünü güçlendirmektedir (Qi, Mazumdar & Vasconcelos, 2024). Bu alan, genç öznelerin kamusal yaşama katılımını mümkün kılan, zihinsel ve toplumsal geçişlere olanak sağlayan bir mekânsal ara yüz olarak tasarlanmıştır. Aynı zamanda, kent merkezinden Sarıçay kıyılarına ve deniz hattına doğru uzanan bu aks; kentsel yoğunluktan doğal peyzaja yönelen, bireysel düşünceden kolektif deneyime açılan bir geçiş mekânı olarak kurgulanmıştır. Bu doğrultuda, yalnızca işlevsel değil; aynı zamanda simgesel bir süreklilik taşıyan çok katmanlı bir deneyim alanı sunmaktadır.

5.3.İstasyon Caddesi Ticaret Aksları

Proje alanında, İstasyon Caddesi boyunca birbirine paralel biçimde gelişen iki farklı ticaret aksı tanımlanmıştır. Bu akslar hem farklı kullanıcı profillerine hitap etmekte hem de kültür parkı, üniversite bölgesi ve kent merkezi arasında güçlü bir geçiş ve karşılaşma zemini sunmaktadır. İlk ticaret aksı, tamamen yaya ulaşımı üzerine kurgulanmıştır. Küçük ölçekli kafe, kitapçı ve esnaf birimleriyle, gündelik kent yaşamını destekleyen daha samimi ve yerel bir karakter taşımaktadır. Bu aks, üniversite hattına ve kültür parkına yakın konumlanarak genç kullanıcıları ve kentli yürüyüşçüleri hedeflemektedir. Oturma alanları, ağaçlandırılmış yürüyüş yüzeyleri ve geçirgen cephe kullanımıyla, kamusal karşılaşmalara açık, sıcak bir dolaşım ortamı oluşturulmuştur. İkinci ticaret aksı ise, tramvay hattından beslenen taşıt yolu üzerindedir. Bu hat boyunca daha büyük ölçekli markaların ve ofis yapıların konumlandığı bir ticaret yapısı öngörülmüştür. Aksın karşı cephesinde ise kamu kurumları yer almaktadır. Bu yapılaşma, geçmişteki istasyon merkezli kent planlamalarından esinlenilerek (örneğin Ankara İstasyon çevresi gibi), kamusal hizmet ile ticari canlılığı bir araya getirmeyi amaçlamaktadır.

5.4.Farklı Kullanıcı Profillerine Yönelik Konut Alanları

Proje kapsamında konut alanları, kullanıcı profilleri, mekânsal konum, ulaşım ve kamusal alanlara yakınlık gibi parametreler doğrultusunda farklılaştırılmıştır. Bu karar, yaşam biçimlerine göre çeşitlenen barınma ihtiyaçlarını karşılamak, sosyal tabakalaşmayı azaltmak ve mekânsal bütünlüğü korumak amacıyla geliştirilmiştir.

Aile Konut Alanı:

Bloklar, görece yüksek katlı olarak tasarlanmış, ancak düşük emsal değerleri sayesinde yapı yoğunluğu dengelenmiştir. Bu bölgede açık iç avlular, çocuk oyun alanları ve mahalle ölçeğinde etkileşim sağlayan yarı kamusal mekânlar kurgulanarak toplumsal dayanışmayı güçlendiren bir konut çevresi oluşturulmuştur.

Öğrenci Konut Alanı:

Üniversite kampüsünün kuzeyinde konumlandırılan bu alan, genç ve geçici kullanıcı profiline yönelik konut çözümleri sunmaktadır. Yaya ve bisiklet erişimine entegre edilen bu bölge, üniversiteye olan yakınlığı ile öğrenci yaşamını destekleyen bir mekânsal kurguya sahiptir. Modüler konut birimleri, sosyal alanlar ve ortak kullanım mekânları ile öğrencilerin kolektif yaşam deneyimini kolaylaştıran bir ortam yaratılmıştır.

Karma Kullanım Konut Alanı:

Blok nizam bitişik yapılarla tanımlanan bu alan, hem ticaretin sürekliliğini sağlayan geçirgen zemin kat düzenlemeleri hem de üst katlarda yer alan konut birimleriyle yaşayan bir kentsel yüzey sunmaktadır. Yapıların iç avlularında oluşturulan yarı kamusal alanlar, kullanıcılar arasında etkileşimi teşvik eden bir sosyal atmosfer yaratmaktadır.

5.5.Nüfus Projeksiyonunun Plan Kararlarına Etkisi:

Çalışma alanı yaklaşık 140 hektar büyüklüğünde olup, 27.792 kişiyi barındırmayı hedeflemektedir. Planın yerleşim yapısı, düşük-orta yoğunluklu konut alanları ile kamu binaları, ticaret birimleri ve açık/yeşil alanlardan oluşmaktadır. Planlama sürecinde parsel alanlarının toplamı 106 hektar olarak belirlenmiştir. Bu yapıların toplam taban oturma alanı 179.442 m², toplam inşaat alanı ise 903.017 m²'dir. Bu değerler, öngörülen nüfus artışını ve sosyal donatı ihtiyacını karşılayacak optimum yoğunluk hedefi ile uyumludur.

6. ZİNCİRLEME REAKSİYON YAKLAŞIMI: SORUN – STRATEJİ – MÜDAHALE

	Sorun	Strateji (Planlama Yaklaşımı)	Müdahale (Somut Çözüm)
1	Mekânsal kopukluk, fazlar arası süreksizlik, Sarıçay bariyer etkisi, askeri bölgeler	Zincirleme reaksiyon yaklaşımı, omurga stratejisi ile fazları bağlamak	Yeni köprüler, yaya öncelikli omurga, fazlar arası meydanlar
2	Bellek kopukluğu, Cumhuriyet dönemi temsili eksikliği	Mekânsal bellek stratejisi, kamusal sanat ve meydanlarla tarihsel süreklilik	Meydanlara tema atamak, açık hava sergileri, hafıza rotaları, İstasyon Caddesi boyunca meydan zinciri ve Cumhuriyet aydınlarının fikirlerini temsil eden odaklar
3	Sarıçay kıyı hattının atıl kalması	Ekolojik omurga stratejisi, Sarıçay'ı sosyal-yeşil yaşam hattı yapmak	Sarıçay dan kordona uzanan yaya-bisiklet yolu, tematik meydanlar, kamusal kullanımlar
4	Yoğunluk baskısı ve dengesiz çekim odakları	Çekim dengesini dağıtma stratejisi, çekim üçgeni (Deniz–Sarıçay–İstasyon) oluşturmak	Kültür-Sanat Parkı, gençlik meydanı, sosyal ticaret aksı, intermodal ulaşım kapısı
5	Yeşil ve mavi altyapının kopukluğu	Kesintisiz yeşil sistem ve ekolojik rehabilitasyon	Yeşil omurga, parklar, spor alanları ve bisiklet ağını bütünleştirmek
6	Konut alanlarında sosyal ayrışma ve afet riski	Konut çeşitliliği ve afet dayanıklılığı odaklı dönüşüm	Öğrenci konutları, aile konutları ve karma kullanım bloklarını birbirine bağlayan açık kamusal alan ve sosyal avluları, 1999 öncesi binaları dönüştürmek
7	Araç odaklı ulaşım ve erişim sorunları	Çok modlu ulaşım stratejisi, Kent içi ve şehirler arası ulaşımı tek merkezde toplamak	Yeni tren garı + otogar + tramvay ana durağını birleştiren intermodal ulaşım merkezi ve toplu taşıma merkezinin entegrasyonu

8	Yaya erişiminin zayıf olması	Kesintisiz, erişilebilir bir yaya ve bisiklet omurgası kurmak	Yaya-bisiklet öncelikli aks, tramvay hattı entegrasyonu ve geçirgen yaya köprüleri
9	Kent girişinde kimlik eksikliği	Karşılama mekânı tasarlayarak ziyaretçi deneyimini güçlendirmek	Tren garı + otogar + tramvay durağını birleştiren intermodal merkez ve kamusal karşılama meydanı

7. ÇALIŞMA SÜRECİ VE UYGULANAN METODOLOJİ

Alanla ilgili ön analizler, halihazır haritalar, plan kararları ve mevcut ulaşım ağı gibi teknik belgeler toplanarak gerçekleştirilmiştir. Ardından alana yönelik yerinde gözlem çalışmaları ve arazi gezileri düzenlenmiş, mekânsal sorunlar ve potansiyeller doğrudan yerinde değerlendirilmiştir. Toplanan veriler doğrultusunda alanın güçlü ve zayıf yönlerini, fırsat ve tehditlerini ortaya koymak amacıyla SWOT (GZFT) analizi yapılmıştır. Bu analizden elde edilen sonuçlara göre temel sorun alanları, potansiyel odaklar ve gelişim yönleri belirlenerek, planlama ve tasarım sürecine temel oluşturacak kavramsal stratejiler geliştirilmiştir. Tasarım süreci boyunca AutoCAD, QGIS, Adobe Photoshop, Adobe Illustrator ve SketchUP gibi çeşitli çizim ve görselleştirme programları kullanılarak planlar üretilmiş; analiz haritaları, tematik paftalar ve yazılı rapor ile sunulmuştur.

KAYNAKLAR

- Alexander, C. (1987). *A new theory of urban design*. Oxford University Press.
- Appleyard, D. (1981). *Livable streets*. University of California Press.
- Arendt, H. (1958). *The human condition*. University of Chicago Press.
- Banerjee, T. (2001). The future of public space: Beyond invented streets and reinvented places. *Journal of the American Planning Association*, 67(1), 9–24.
- Berryman, S. (2010). *Ancient atomism*. Stanford Encyclopedia of Philosophy.
- Bohr, N. (1913). On the constitution of atoms and molecules. *Philosophical Magazine*, 26(151), 1–25.
- Carmona, M. (2010). Contemporary public space: Critique and classification. *Journal of Urban Design*, 15(1), 123–148.
- Carr, S., Francis, M., Rivlin, L. G., & Stone, A. M. (1992). *Public space*. Cambridge University Press.
- Casey, E. (1997). *The fate of place: A philosophical history*. University of California Press.
- Chua, B. H., & Edwards, N. (1992). *Public space: Design, use and management*. NUS Press.
- Creswell, T. (2004). *Place: A short introduction*. Blackwell Publishing.
- Cüceloğlu, D. (1999). *İnsan ve davranış: Psikolojinin temel kavramları*. Remzi Kitabevi.
- Dalton, J. (1808). *A new system of chemical philosophy*. Manchester.
- Gehl, J. (2011). *Life between buildings: Using public space*. Island Press.
- Habermas, J. (1991). *The structural transformation of the public sphere*. MIT Press.
- Heisenberg, W. (1927). Über den anschaulichen Inhalt der quantentheoretischen Kinematik und Mechanik. *Zeitschrift für Physik*, 43(3–4), 172–198.
- Heisenberg, W. (1958). *Physics and philosophy: The revolution in modern science*. Harper.
- Jacobs, J. (1961). *The death and life of great American cities*. Random House.
- Kant, I. (2003). *Arı us'un eleştirisi* (A. Yardımlı, Çev.). İdea Yayınevi.
- Kohn, M. (2004). *Brave new neighborhoods: The privatization of public space*. Routledge.
- Lavoisier, A. (1789). *Traité élémentaire de chimie*. Paris.
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Blackwell.
- Lefebvre, H. (2004). *Rhythmanalysis: Space, Time and Everyday Life*. London: Continuum
- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. MIT Press.
- Madanipour, A. (2003). *Public and private spaces of the city*. Routledge.
- Mendeleev, D. (1869). The relation between the properties and atomic weights of the elements. *Journal of the Russian Chemical Society*, 1, 60–77.
- Norberg-Schulz, C. (1979). *Genius loci: Towards a phenomenology of architecture*. Rizzoli.
- Pazhuhan, M., Zayyari, K., Ghasemzadeh, B., & Qurbani, H. (2015). Urban identity and Iranian new towns. *Journal of Urban and Regional Analysis*, 7(1), 83–100.
- Petzet, M. (1999). *Genius loci – The spirit of monuments*. ICOMOS General Assembly Proceedings.
- Rapoport, A. (1990). *The meaning of the built environment*. The University of Arizona Press.
- Schrödinger, E. (1926). Quantisierung als Eigenwertproblem. *Annalen der Physik*, 79, 361–376.
- Sennett, R. (2002). *Kamusal insanın çöküşü* (S. Durak & A. Yılmaz, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Soja, E. (1989). *Postmodern geographies: The reassertion of space in critical social theory*. Verso.
- Uysal Bilge, F. (2023). A framework to promote publicness in urban open spaces. *Gazi University Journal of Science Part B: Art Humanities Design and Planning*, 11(2), 225–236.
- Whyte, W. H. (1980). *The social life of small urban spaces*. Conservation Foundation.